

УДК 334.734:631.115.8

В. В. Лаврук,

д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Заклад вищої освіти "Подільський Державний Університет"

ORCID ID: 0000-0002-0778-7227

Н. А. Славіна,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: 0000-0002-3761-9865

О. С. Лаврук,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

ORCID ID: 0000-0001-9089-237X

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.9—10.36

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ МОЛОЧНИХ КООПЕРАТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

V. Lavruk,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance, Banking,

Insurance And Electronic Payment Systems, Higher educational institution "Podillia State University"

N. Slavina,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,

Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University

O. Lavruk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,

Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University

MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SERVING DAIRY COOPERATIVES: PROBLEMS AND PROSPECTS

Досліджено питання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів, виявлені негативні чинники, що впливають на сільськогосподарську молочарську кооперацію та окреслено подальші перспективи виробничого і економічного розвитку молочної галузі. Виділено переваги об'єднання виробників у молочарські кооперативи та визначено місце кооперування в системі засобів захисту економічних інтересів дрібних виробників молока. Розроблено організаційні, технологічні, технічні і економічні рішення, які б сприяли підвищенню якості молока від індивідуального селянського господарства. Запропоновано основні напрями розвитку сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів. Проведене анкетне опитування працівників індивідуальних селянських господарств у різних областях країни, результатами якого встановлено низка факторів, які суттєво впливають на якість молока. Окреслено структурні елементи факторів результативного впливу на якість видоєного молока у господарствах населення. Доведено, що створення і функціонування молочарських кооперативів, не вирішує проблему підвищення якості молока, оскільки воно поступає до кооперативу вже низької якості і в подальшому його не можливо довести до необхідних технологічних стандартів. Розроблено схему формування економічних взаємовідносин при функціонуванні обслуговуючого молочного кооперативу. За результатами вибіркового дослідження виявлена залежність підвищення обсягів і якості молока від організованого процесу доїння корів, зберігання продукції, кваліфі-

ікації дояра, санітарної обробки вимені. Встановлено, що вирішення окреслених проблем повністю залежить від зацікавленості селян у розвитку кооперації, модернізації виробничих процесів, державної підтримки і регулювання розвитку мережі обслуговуючих молочних кооперативів.

Problematic issues of development of agricultural service dairy cooperatives are investigated, negative factors influencing agricultural dairy cooperatives are revealed and further prospects of production and economic development of dairy industry are outlined. The problem of low milk quality due to low culture of milking cows, lack of compliance with sanitary and veterinary requirements when removing milk from the cow's udder and the fact that cow owners in most cases dilute milk with water and other chemicals to increase the amount of milk and concealment of its quality in case of insufficient primary control at milk collection points. The advantages of uniting producers in dairy cooperatives are highlighted and the place of cooperation in the system of means of protection of economic interests of small milk producers is determined. Organizational, technological, technical and economic solutions have been developed that would help improve the quality of milk from individual farms. The main directions of development of agricultural service dairy cooperatives are offered. A questionnaire survey of employees of individual farms in different regions of the country, which identified a number of factors that significantly affect the quality of milk. The structural elements of the factors of effective influence on the quality of milk produced in households are outlined. It is proved that the creation and operation of dairy cooperatives, which decentrally receive milk from milked cows in individual farms, does not solve the problem of improving milk quality, as it enters the cooperative of low quality and can not be brought to the necessary technological standards. The scheme of formation of economic relations at functioning of the serving dairy cooperative is developed. According to the results of a sample study, the dependence of improving the volume and quality of milk on the organized process of milking cows, product storage, milkman's qualification, udder sanitation was revealed. It is proved that the creation and operation of dairy cooperatives, which decentrally receive milk from milked cows in individual farms, does not solve the problem of improving milk quality, as it enters the cooperative of low quality and can not be brought to the necessary technological standards.

Ключові слова: розвиток, сільське господарство, молоко, кооператив, модернізація, конкурентоспроможність, тваринництво, економічний потенціал.

Key words: development, agriculture, milk, cooperative, modernization, competitiveness, animal husbandry, economic potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Багаторічний досвід розвитку молочної галузі переконливо свідчить про необхідність покращення якісного складу наявного поголів'я худоби, стабілізації і подальшого розвитку тваринництва, особливо молочного скотарства для повного задоволення потреб населення у молоці і молочних продуктах, впровадження інноваційних і ефективних технологій їхнього виробництва, зміцнення інтеграційних зв'язків у сформованих кластерах, розвиток виробничих і обслуговуючих кооперативів.

Вивчення закордонного досвіду організації і діяльності сільськогосподарських молочарських кооперативів дозволяє відмітити, що більш важливого значення має вітчизняна теорія і практика становлення та розвитку молочної кооперації. Відповідно, тільки комплексне вивчення перспектив розвитку молочарської кооперації дозволить створити систему сільськогосподарських обслуговуючих молочних коо-

перативів, що в сучасних економічних умовах є необхідними для невеликих виробників молока.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам формування, розвитку та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів присвячені праці багатьох учених, серед яких: О.І. Гуторов, Л.А. Жураковська, О.В. Лега, Л.В. Яловега, Т.Б. Прийдак, А.М. Андрущенко, С.Р. Теслюк, В.В. Зіновчук, А.О. Пантелеймоненко, В.О. Цимбал, Т.В. Швець, М.В. Аліман та інші.

Їхні дослідження мають велике значення для розвитку теорії і практики сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Але наукові дослідження цих науковців не в повній мірі охоплюють глибинне вивчення проблем молочної кооперації. Окрім цього економічна ситуація постійно змінюється і можна зробити висновки про незавершеність досліджень у цьому напрямі та актуалізацію потреби розгляду вітчизняних проблем формування і розвитку

сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів в контексті забезпечення ефективного функціонування та економічної модернізації молочної галузі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження проблем та перспектив створення і функціонування сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів та надання пропозиції щодо вдосконалення їх функціонування з метою забезпечення ефективного розвитку молочної галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Віддаючи належне важливості досвіду організації і діяльності молочарських кооперативів різних країн світу, слід зазначити, що не менше значення має і вітчизняна теорія і практика становлення та розвитку таких кооперативів. Тому тільки комплексне вивчення зобутків молочарської кооперації дозволить сьогодні, з огляду на необхідність швидкої адаптації аграрного сектору економіки України до умов СОТ, створити систему сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що як ніколи є необхідними дрібним виробникам молока — селянам [1, с. 94].

Після реформування великих сільськогосподарських підприємств з'явилося велике число дрібних товаровиробників, які по різному ведуть свою виробничу діяльність. Проте відсутність професійних навичок працівників часто призводить до низьких економічних результатів. Одним із шляхів підвищення рівня господарювання і ефективності виробництва продукції стала задача селянами в оренду виділених паїв. Втім практика показала, що цей захід був сприятливий лише для галузі рослинництва.

Водночас розформування тваринницьких ферм і комплексів практично знищило великотоварне виробництво у цій галузі. Більшість тварин і птиці почали вирощувати у селянських домогосподарствах. Господарства населення уже досить тривалий час залишаються основними виробниками продукції тваринництва практично в усіх регіонах України. Зокрема, за даними статистичного збірника "Тваринництво" України" в господарствах населення у 2020 р. утримувалося 67% великої рогатої худоби (77% корів), 46,57% — свиней, 85,8% — овець і кіз, 45,5% — птиці усіх видів від загальної кількості поголів'я в усіх категоріях господарств. У результаті частка виробленого м'яса великої ро-

гатої худоби і птиці складала 35,9%, молока — 73,9, яєць від птиці усіх видів — 46,6, вовни — 87,2% від загального обсягу виробленої продукції в усіх категоріях підприємств [2, с. 138—156].

На відміну від рослинництва продукція тваринництва, без належної первинної обробки, має дуже короткий термін зберігання, а звідси і різке зниження якості м'яса і молока під час їхньої реалізації. Тому на даному етапі єдиним виходом із цієї ситуації є об'єднання дрібних потоків продукції тваринників у великі масиви. Це дозволить сконцентрувати зусилля фахівців на доведенні тваринницької продукції до належних стандартів, організувати її зберігання і просування на ринку зручними для покупців партіями.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку молокопереробна галузь є однією з провідних у структурі харчової індустрії України, а молочна продукція — одним із основних продуктів харчування. Однак, в умовах фінансово-економічної кризи, діяльність молокопереробних підприємств України позначається негативними тенденціями, пов'язаними насамперед із дефіцитом якісної молочної сировини. Тому у розв'язанні проблем системи управління якістю молокопродуктового підкомплексу важливого значення набувають інтеграційні процеси, що є потужним чинником прогресивного розвитку й подальшого вдосконалення партнерських відносин у молокопереробній галузі [3].

В умовах введення карантинних заходів, спрямованих на запобігання поширенню на території України COVID-19, були закриті агропродовольчі ринки, у т. ч. невеликі локальні ринки, де в основному збували свою продукцію малі агровиробники. Через відсутність у них організованих каналів збуту, сучасних складських приміщень та холодильного обладнання це призвело до значних збитків. Посилити спроможність малих агровиробників адаптуватися до нових викликів може розвиток сільськогосподарської кооперації. Завдяки кооперації малі виробники зможуть використовувати переваги, притаманні великому товарному виробництву, що зробить їх стійкішими щодо кризових явищ, а також сприятиме відродженню селянина як господаря виробництва, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції, сприятиме розвитку сільських територій [4].

Встановлення стійких партнерських взаємозв'язків у контексті інтеграційних формувань сприяє посиленню конкурентних переваг

господарюючих суб'єктів, оскільки інтеграція — це комплекс економічних, виробничих і соціальних взаємозв'язків, що об'єднує дії самостійно функціонуючих підприємств сільськогосподарського, промислового та інфраструктурного підкомплексу, які спрямовані на формування цілісної, виробничо-економічної й управлінської системи розвитку молочної галузі. Локальний рівень інтеграційних формувань молокопродуктового підкомплексу представлений здебільшого сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами молочного напрямку [5, с. 162].

Кооперування є засобом захисту економічних інтересів дрібних виробників молока та виділено переваги об'єднання їх у молочарські кооперативи. До прямих переваг належать скорочення кількості посередників у маркетинговому ланцюгу, співпраця з переробними підприємствами, забезпечення кооперативу потрібними ресурсами за пільговими цінами, поліпшення якості продукції, співпраця з організаціями технічної допомоги. Допоміжними перевагами є ветеринарне обслуговування і забезпечення штучного осіменіння великої рогатої худоби, забезпечення членів кооперативу матеріально-технічними засобами, необхідними для власної господарської діяльності, надання послуг з механізації [1, с. 95].

Тут же слід зазначити, що активізації кооперативного руху у сільській місцевості вченими надається особливе значення [6, 7], оскільки він дає можливість незалежним приватним сільськогосподарським товаровиробникам, об'єднаним спільними економічними інтересами, здійснювати надання послуг (заготівельно-збутові, переробні, постачальницькі, сервісні), обслуговування членів-кооперативу та ефективно (без отримання прибутку) вести виробничу діяльність.

У даний час виникає необхідність забезпечити розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, яка є важливою умовою не тільки відродження села і сільських територій регіонів, але й розв'язання проблем продовольчої безпеки країни. Більше того, на поставлене керівникам підприємств і безпосереднім працівникам тваринництва запитання "Чи є у Вашому господарстві (районі, регіоні) обслуговуючі тваринницькі кооперативи?", 6,8% опитуваних дали позитивну відповідь, 74,6% — негативну і 27,6% — не змогли відповісти.

Однак, поодинокі діючі в окремих регіонах сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (в основному рослинницького спрямування) за обсягами та якістю надання послуг не у

повній степені задовольняють потреби сільських виробників продукції і її споживачів (особливо тваринницької), оскільки вони не мають постійно діючих каналів її реалізації. Окрім цього із-за виконання різного роду домашніх робіт у них немає вільного часу для реалізації власної продукції на стихійному ринку, а тому у більшості випадків частина продукції попадає до посередників, псується або ж залишається у домогосподарствах. Водночас окремі країни ЄС, користуються послугами сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, реалізують 70% виробленої продукції, США і Канада — 60%, Україна — 20% [8]. У найближчій перспективі прогнозується обсяг реалізації молочної продукції довести до 35—40%, м'ясної — 45—50%.

У зв'язку з цим виникає потреба об'єднуватися дрібним товаровиробникам, особливо тваринницької продукції, в обслуговуючі кооперативи. Такі об'єднання дозволяють підвищити конкурентоздатність продукції тваринництва і успішно подавати її на внутрішньому і зовнішньому ринках. Особливо це важливо у світлі сьогоденних реалій, коли Україна шукає свою нішу на міжнародних ринках.

На жаль, у селянських господарствах, за сприянням місцевої влади і переробних підприємств, в окремих регіонах функціонують лише пункти приймання молока від приватних господарів. Практичний досвід роботи щодо надання цілого роду послуг (доїння корів, заготовка, обробка і охолодження молока, заготівля і зберігання кормів, заготовка, охолодження і фасування м'яса) селянам підтверджує ефективність виробничої діяльності окремих сільськогосподарських молочних кооперативів Вінницької, Волинської, Запорізької, Херсонської і інших областей [9].

Вважаємо, що назріла необхідність повсюдно і там, де є така можливість, створювати сільськогосподарські обслуговуючі молочні кооперативи (СОМК) сучасного типу, які могли би самостійно (без втручання комерційних структур) забезпечити безперебійну роботу молочно-приймальних пунктів, м'ясних забійно-санітарних і молочних цехів. Наразі модернізація дрібних господарств (за фінансової підтримки держави) дасть можливість створювати сучасні виробничі інфраструктури, де головними господарями будуть не комерсанти — посередники, а селяни і кооператори.

Окрім цього, функціонування сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів буде забезпечувати умови для конкуренції із середніми і великими підприємствами,

а також визначатиме шляхи покращення добробуту господарств населення за рахунок розширення джерел їхніх доходів, збереження існуючих і створення нових робочих місць, розвитку сільських територій.

Вважаємо, що у цій ситуації необхідно розробляти організаційні, технологічні, технічні і економічні рішення, які б сприяли підвищенню якості молока від індивідуального селянського господарства. Отже, основними напрямками розвитку сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів необхідно вважати:

- удосконалення основних положень законодавчих матеріалів щодо створення і розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

- розробка у кожному регіоні дієвої програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

- часткове фінансове забезпечення (рекомендується урахувувати специфічні особливості регіонів і власні кошти кооперативів) діяльності сільськогосподарських обслуговуючих об'єднань (державна підтримка на початковому етапі їхнього розвитку повинна складати до 2% дохідної частини бюджету);

- створення умов для функціонування фінансово-кредитних структур (приватних і кооперативних банків, сільських кредитних спілок) з метою спрямування інвестиційних ресурсів на розвиток кооперативних об'єднань;

- організація мотиваційної роботи стосовно налаштування учасників сільськогосподарських молочних кооперативів на відповідальну трудову поведінку і економічно стійкі результати господарської діяльності;

- посилення допомоги селянам (надання послуг і консультацій) спеціалістами аграрних наукових закладів та інформаційно-консультативних і регіональних центрів модернізації.

Слід зазначити, що в останні роки досить популярною і необхідною є модернізація селянських господарств, оскільки вони виробляють значну частку усіх видів продукції, але вона не у повній мірі відповідає визначеним вимогам і стандартам якості й безпеки, особливо міжнародним. Зазначимо, що у 2020 р. у 3752 тис. селянських господарствах вироблялося 7675,9 тис. т молока (73,9% від загального обсягу виробленої продукції в усіх категоріях), що у 2,8 більше порівняно із сільськогосподарськими підприємствами [2, с. 156]. Окрім цього на вітчизняний ринок молоко у вигляді сировини поставляють дрібні фермерські господарства та

великі молочні корпорації. Більшу частину молочної сировини постачають індивідуальні селянські господарства. В основному це ті господарства, власники яких утримують по одній, дві або три корови.

Світова практика показала, що за кордоном практично не використовують молоко від особистих господарств населення, як сировину для промислового виробництва молокопродуктів. Це пояснюється кількома причинами: низькою якістю молока і нестабільними поставками його на молокопереробні підприємства. Зауважимо, що невисока якість молока обумовлена низькою культурою доїння корів, відсутністю дотримання санітарно-ветеринарних вимог під час виведення молока із вимені корови і тим фактом, що власники корів у більшості випадків розбавляють молоко водою і іншими хімічними препаратами з метою збільшення кількості зданого молока та приховування його якості при недостатньому первинному контролі на молокоприймальних пунктах.

Нажаль через низьку якість молока молокопереробні підприємства фізично не можуть виготовляти якісні молочні продукти, а це, в свою чергу, закриває можливість збуту молокопродуктів на світових ринках, де контроль за такими товарами досить жорсткий. Виходячи з цього наша молочна галузь відчуває потребу постійно розв'язувати проблему суттєвого браку якісного молока для виготовлення конкурентоспроможної молочної продукції (масла, сиру, йогуртів, сметани і ін.).

Водночас імпорт якісного молока залежить і безпосередньо пов'язаний із терміном його зберігання. Тому для швидкої доставки молока на українські молокопереробні заводи потрібно шукати його у тих країнах, які мають з Україною спільні кордони (Білорусь, Словаччина, Польща, Угорщина, Румунія). Імпорт молока буде суттєво підвищувати собівартість молокопродуктів (ураховується ціна закупівлі і транспортні витрати). Передбачається, що у перспективі ціна молочної продукції, завезеної з ЄС, буде співвідноситися з ціною вітчизняної продукції і населення буде віддавати перевагу не українським молокопродуктам сумнівної якості, а імпортним. Це призведе до втрати ринків збуту не лише на ринках ЄС, але й в Україні.

Щоб вийти із ситуації, що склалася, необхідно забезпечити будівництво тваринницьких молочних ферм, або ж підвищення якості молока від індивідуальних селянських господарств. Однак, як показують елементарні економічні розрахунки, термін окупності новозбу-

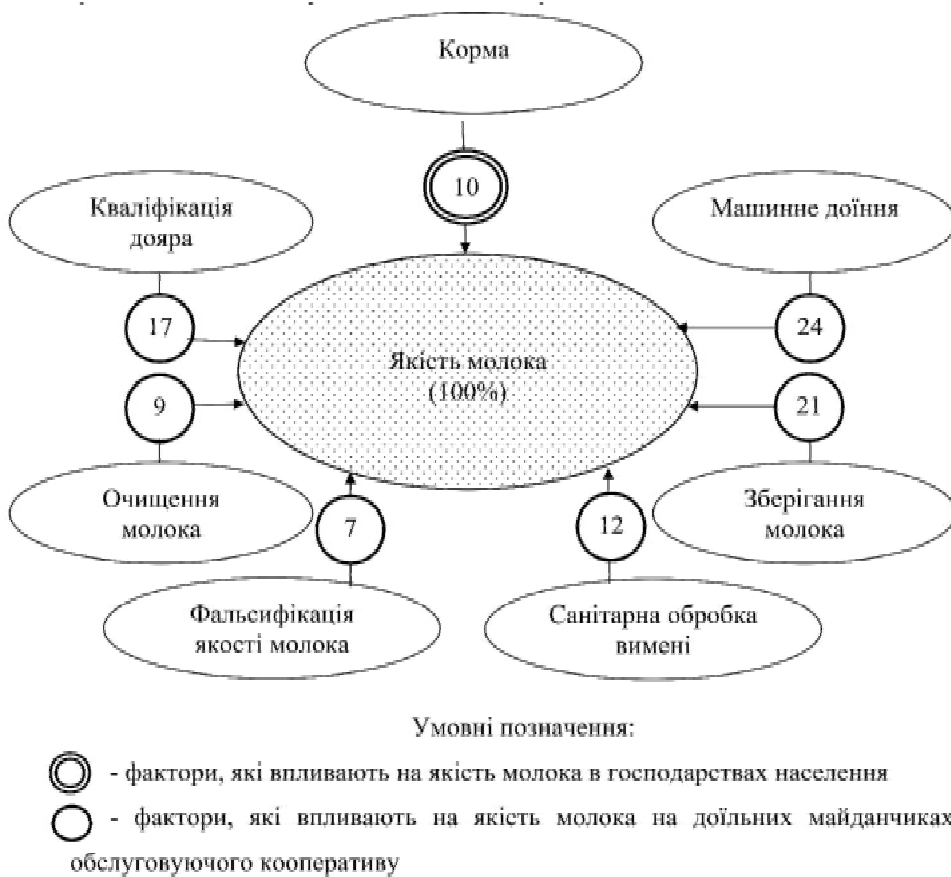

Рис. 1. Структурні елементи факторів результативного впливу на якість видоєного молока у господарствах населення

Джерело: за результатами вибіркового обстеження господарств населення.

дованих молочних ферм знаходиться у межах 7—10 років. Водночас залучити до будівництва ферм внутрішніх інвесторів практично не можливо, оскільки західні інвестори не хочуть вкладати довгі інвестиції в молочну галузь через нестабільну економічну і політичну ситуацію в Україні.

Наукою доведено, що молоко, яке знаходиться у вимені корови, практично завжди є стерильним. Наразі якість молока залежить від дотримання ланцюжка вимог, що виникають перед людиною-оператором, технологією і технічним забезпеченням під час процесу отримання молока від корів, його транспортування до місця первинної обробки (очищення від механічних домішок, охолодження і зберігання), а також доставки до молокопереробних підприємств для здійснення первинної обробки і переробки у молочні продукти.

На середніх і великих молочних фермах цей шлях молоко проходить при встановлених санітарно-ветеринарних вимогах і зводить до мінімуму механічну забрудненість, бактеріальне обсіменіння і кислотність молока. Водночас за результатами анкетного опитування праців-

ників 1563 індивідуальних селянських господарств у різних областях країни встановлено, що існує ціла низка факторів, які суттєво впливають на якість молока (рис. 1).

Отримані нами результати вибіркового дослідження показали, що найбільший вплив на якість молока і молочних продуктів мають наступні фактори: машинне доїння (24%), зберігання видоєного молока (21%), кваліфікація дояра (17%), санітарна обробка вимені (12%), корми (10%), очищення молока (9%), фальсифікація якості молока (7%).

Нажаль здійснювати вплив на зменшення величини вищезазначених факторів на якість молока і, відповідно, на закупівельну ціну, практично не можливо че-

рез наявність великої кількості селянських господарств в яких спостерігається низька культура доїння корів, слабе технічне оснащення цього процесу, а в окремих випадках відсутність доїльних апаратів.

Зауважимо, що створення і функціонування молочарських кооперативів, які децентралізовано приймають молоко від видоєних корів у індивідуальних селянських господарствах, не вирішує проблему підвищення якості молока, оскільки воно поступає до кооперативу вже низької якості і практично його не можливо довести до необхідних технологічних стандартів.

На нашу думку, настав час для вирішення проблеми підвищення якості молока від корів, які утримуються в індивідуальних селянських господарствах, шляхом створення і розвитку обслуговуючих молочних кооперативів у межах населених пунктів. Вони забезпечать здійснення машинного доїння, первинну обробку молока, його зберігання і доставку від приватних індивідуальних господарств на молокопереробні підприємства.

Вважаємо, що обслуговуючий молочний кооператив, що виконує такого роду функції, заслуговує на існування, оскільки формує високоякісну сировинну базу молока для населення і молочної переробної галузі. Вирішення окресленої проблеми повністю залежить від зацікавленості селян у розвитку кооперації, модернізації виробничих процесів, державної підтримки і регулювання розвитку мережі обслуговуючих молочних кооперативів, які у змозі значно підвищити рівень конкурентоспроможності особистих селянських і малих фермерських господарств, розширити сферу зайнятості працівників та підвищити їхні доходи.

На етапі створення кооперативу, коли ще невідомі розміри заготівлі молока, пай кожного потенційного члена кооперативу визначається залежно від кількості корів, яку утримує сільськогосподарський товаровиробник. Тому для визначення обсягів заготівлі й продажу молока кооператив проводить індивідуальне опитування всіх членів кооперативу, через яке з'ясовує кількість молока, що буде реалізована кожним членом протягом місяця чи року [10].

Фінансування діяльності таких кооперативів може здійснюватися як за рахунок власників корів, так і підприємців, що будуть зацікавлені у партнерській співпраці. За результатами розрахунків залучені кошти окупляться протягом 1—2 років. Основним джерелом прибутку виступатиме збільшена закупівельна ціна на молоко підвищеної якості. Якість молока гарантується високою кваліфікацією операторів, яких попередньо необхідно навчити дотримуватися усіх вимог до машинного доїння корів, реалізації продукції, використання сучасних доїльних установок, обладнання для первинної обробки молока та його зберігання.

Дослідження показали, що із усіх видів продукції тваринництва найбільш вибагливим до дотримання санітарно-ветеринарних вимог є молоко, оскільки найменші порушення у процесі доїння, первинної обробки і зберігання призводять до дуже швидкого зниження його якості. Тому доцільно доїти корів не в розрізнених домогосподарствах, а централізовано у створеному товаровиробниками (на принципах самоорганізації) молока селянському обслуговуючому ко-

Рис. 2. Схема формування економічних взаємовідносин при функціонуванні обслуговуючого молочного кооперативу

Джерело: авторська розробка.

оперативі, який забезпечить здійснення машинного доїння, первинну обробку молока, його зберігання і доставку від приватних індивідуальних господарств на молокопереробні підприємства.

Розглянемо організацію процесу доставки корів до місця доїння, сам процес доїння, первинної обробки і зберігання молока, що дає можливість отримувати високоякісну молочну сировину за умови суворого дотримання технології машинного доїння корів у молочних кооперативах (рис. 2).

У створенні умов для безперервного функціонування обслуговуючого молочного кооперативу важливу роль відіграє оператор, який забезпечує мобільність корів. У його обов'язки входить доставка (підгін) корів від господарств приватного сектору до місця доїння (кооперативу) і повернення їх приватним господарям або ж на пасовище після доїння. Такого роду операція здійснюється циклічно, тобто в залежності від кратності доїння протягом доби у строго визначені проміжки часу.

Велике значення слід надати функціям, які виконує у обслуговуючому кооперативі оператор машинного доїння. В залежності від типу доїльної установки він виконує регламентовані технологічні операції, що забезпечують отримання від корів молока високої якості. У результаті усе це сприяє його реалізації переробним підприємствам за більш високою ціною.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Виявлена (за результатами вибіркового дослідження) важливість підвищення обсягів і якості молока (на 24% залежить від організо-

ваного процесу доїння корів, 21% — зберігання продукції, 17% — кваліфікації дояра, 12% — санітарної обробки вимені і ін.) та конкурентоспроможності продукції тваринництва. А тому доцільним є створення у кожному регіоні країни сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів для обслуговування дійних корів з метою підвищення ефективності (покращення якості і закупівельної ціни на молоко) використання молочного стада господарств населення. У роботі сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів передбачається створення умов для дотримання правил машинного доїння, що гарантує високу якість отриманого молока.

Література:

1. Гуторов О.І., Рижик І.О. Формування системи та розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів молочного напрямку. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1—2. С. 93—98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_15

2. Сільське господарство України 2020: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2021. 221 с.

3. Яловега Л.В. Формування маркетингового потенціалу молокопереробних підприємств: автореф. на здоб. наук. ступеня к.е.н. / Л.В. Яловега. Київ, 2015. 20 с.

4. Жураковська Л.А. Сільськогосподарська кооперація як чинник стимулювання структурних зрушень у сільськогосподарському виробництві в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2020. С. 1—6. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/silskogospodarska-kooperatsiya.pdf>

5. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Створення і функціонування обслуговуючих кооперативів у молочній галузі: облік та нормативно-правове забезпечення. *Інноваційна економіка*. 2017. № 1—2. С. 160—169.

6. Андрющенко А.М. Підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських виробничих кооперативів. *Економіка АПК*. 2006. № 8. С. 60.

7. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив: практичний посібник. Кол. авт. у співавторстві: Ю.П. Воскобійник, Ю.С. Воскобійник, В.В. Гончаренко, М.П. Гриценко. *Аграрна освіта*, 2009. 129 с.

8. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України на 2013—2020 роки. URL: <http://coop-union.org.ua>.

9. Гоцуєнко Є., Гоцуєнко Н. *Продовольча безпека... з відстрочкою*. Зеркало неділи, 2013.

Випуск № 38. URL: http://gazeta.dt.ua/business/prodovolcha-bezpeka-z-vidstrochkoju-_html

10. Теслюк С.Р. Організація молочарських кооперативів як чинник ефективного господарювання. *Економіка АПК*. 2009. № 7. С. 143—146.

References:

1. Hutorov, O.I. and Ryzhyk, I.O. (2014). "Formation of the system and development of agricultural service cooperatives in the dairy direction", *Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya*, vol. 1—2, pp. 93—98.

2. State Statistics Committee of Ukraine (2021), *Sil'ske hospodarstvo Ukrainy 2020. Statystychnyi zbirnyk [Agriculture of Ukraine 2020. Statistical yearbook]*, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

3. Yaloveha, L.V. (2015), "Formation of marketing potential of the dairy processing enterprises", *Abstract of Ph.D. dissertation, Economy*, Kyiv, Ukraine.

4. Zhurakovska, L. A. (2020) "Agricultural cooperation as a factor in stimulating structural changes in agricultural production in Ukraine", *Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen*, available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/silskogospodarska-kooperatsiya.pdf> (accessed 10 March 2022).

5. Leha, O. V., Yaloveha, L. V. and Pryydak, T. B. (2017), "Establishment and operation of service cooperatives in the dairy industry: accounting and regulatory support", *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 1—2, pp. 160—169.

6. Andryushchenko, A. M. (2006), "Improving the economic efficiency of agricultural production cooperatives", *Ekonomika APK*, no. 8, pp. 60.

7. Voskobiynyk, Yu. P., Voskobiynyk, Yu. S., Honcharenko, V. V. and Hrytsenko M. P. (2009), *Sil's'kohospodars'kyu obsluhovuyuchy kooperatyv [Agricultural Service Cooperative]*, *Ahrarna osvita*, Kyiv, Ukraine.

8. The Agricultural Service Cooperatives Union of Ukraine (2012), "Program of development of agricultural service cooperatives of Ukraine for 2013—2020", Available at: <http://coop-union.org.ua> (accessed 09 March 2022).

9. Hotsuyenko, Ye. and Hotsuyenko, N. (2013), "Food security... with delay", *Zerkalo nedely*, vol. 38, available at: http://gazeta.dt.ua/business/prodovolcha-bezpeka-z-vidstrochkoju-_html (accessed 07 March 2022).

10. Teslyuk, S. R. (2009), "Organization of dairy cooperatives as a factor of efficient management", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 143—146.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2022 р.